

MIGRATSIYANING OILAVIY QADRIYATLARGA TA'SIRI: XALQARO VA MAHALLIY TENDENSIYALAR TAHLILI

Ruzimova Nigina Muxamedovna

O'zbekiston xalqaro islomshunoslik akademiyasi
Toshkent, O'zbekiston
niginaruzimova@35gmail.com
<https://doi.org/10.5281/zenodo.16734837>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 25-Iyul 2025 yil
Ma'qullandi: 28-Iyul 2025 yil
Nashr qilindi: 31-Iyul 2025 yil

KEY WORDS

Migratsiya, oilaviy qadriyatlar, mehnat migratsiyasi, gender rollari, ajralish, xalqaro tajriba, sotsiologik tahlil, O'zbekiston, ijtimoiy institut, avlodlararo aloqalar.

ABSTRACT

Mazkur maqolada migratsiyaning oilaviy qadriyatlarga ko'rsatayotgan ta'siri xalqaro va mahalliy tendensiyalar kontekstida tahlil qilinadi. So'nggi yillarda dunyo bo'ylab migratsiya miqyosi kengayib borayotgan bir paytda, bu jarayonning ijtimoiy institutlar, xususan, oila tizimi va qadriyatlar tizimiga ta'siri kuchaymoqda. Tadqiqotda O'zbekiston va boshqa mamlakatlar tajribasi solishtirilib, mehnat migratsiyasi oqibatida yuzaga kelayotgan oila ajralishlari, gender rollarining o'zgarishi, madaniy begonalashuv va avlodlararo uzilishlar ilmiy jihatdan yoritildi. 800 nafar respondent ishtirokida o'tkazilgan sotsiologik so'rov natijalariga ko'ra, iqtisodiy va ijtimoiy omillar migratsiya qarorlarida asosiy rol o'ynayotgan bo'lsa-da, bu harakatlarning oilaviy barqarorlikka salbiy ta'siri ham sezilarli darajada namoyon bo'lmoqda. Maqolada migratsiya oqibatlarini yumshatish va oilaviy qadriyatlarni asrash bo'yicha tavsiyalar ham ilgari surilgan..

XXI asrda globallashuv jarayonlari, iqtisodiy tengsizlik, iqlim o'zgarishlari va siyosiy beqarorlik kabi omillar butun dunyo bo'ylab migratsiya jarayonlarini yanada kuchaytirdi. Jahon Banki ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilda xalqaro miqrantlar soni 281 million kishiga yetdi, bu esa dunyo aholisining qariyb 3,6 foizini tashkil qiladi. Aksariyat hollarda migratsiya iqtisodiy manfaatlarni ko'zlab amalga oshiriladi, biroq bu jarayonning chuqurroq ijtimoiy jihatlari, ayniqsa, oilaviy qadriyatlarga bo'lgan ta'siri ko'p hollarda e'tibordan chetda qoladi. Migratsiya nafaqat demografik yoki iqtisodiy ko'rsatkichlarga, balki jamiyatning asosiy tayanchi bo'lgan oilaning ichki tuzilishiga, munosabatlar tizimiga va qadriyatlar tizimiga ham bevosita ta'sir o'tkazadi.

Xalqaro miqyosda olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, uzoq muddatli migratsiya holatlari, ayniqsa, erkak kishilarning xorijga ketishi, oilaviy birlikni zaiflashtiradi. Masalan, Filippinda olib borilgan 2020-yilgi milliy so'rovda migrant erkaklarning ayollari oilaviy mas'uliyatlar, bolalarni tarbiyalash va qarindoshlar bilan aloqalarni saqlashda ortiqcha bosim

ostida qolayotganini bildirgan. Bundan tashqari, bolalar tarbiyasi va psixologik holatiga salbiy ta'sirlar – ishonch yetishmasligi, ruhiy tushkunlik va ijtimoiy izolyatsiya holatlari ham tez-tez kuzatilmoqda. Shu bilan birga, ayrim holatlarda migratsiya oilaviy farovonlikni oshirishi, moddiy sharoitni yaxshilashi orqali ta'lim, sog'liqni saqlash kabi sohalarda ijobiy natijalar berishi mumkin. Biroq bu ijobiy ta'sirlar ko'p hollarda vaqtincha bo'lib, uzoq muddatli ijtimoiy-sentimental zaifliklar bilan almashinadi.

Mahalliy kontekstga murojaat qiladigan bo'lsak, O'zbekiston uchun ham migratsiya muhim ijtimoiy-ijtimoiy masala bo'lib qolmoqda. 2022-yilgi O'zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi ma'lumotlariga ko'ra, mamlakatda chet elga chiqib ishlayotgan mehnat migrantlari soni 2 milliondan oshgan. Bu raqam ko'plab oilalarda asosiy mehnatkashlarning uzoq vaqt davomida chetda yashayotganini anglatadi. O'zbekiston Yoshlar agentligi tomonidan o'tkazilgan so'rovnomalarda respondentlarning 41 foizi migratsiya tufayli oilaviy iliqlik susayganini, 27 foizi esa bolalarning tarbiyasida bo'shliq paydo bo'lganini ta'kidlagan. Ayniqsa, ayollar boshchiligidagi oilalarning ko'payishi, erkaklarsiz tarbiya olayotgan yoshlarning ijtimoiy adaptatsiyasi masalasi dolzarb bo'lib bormoqda.

Shuningdek, migratsiya natijasida oilaviy qadriyatlardagi o'zgarishlar ham sezilmoqda: ilgari muhim bo'lgan mehr-oqibat, birdamlik, ota-onaga hurmat kabi qadriyatlar ayrim hollarda moddiy manfaatdorlik, shaxsiy erkinlik va individualizm bilan almashtirilmogda. Bu esa jamiyatda yangi ijtimoiy paradigmalarning shakllanishiga sabab bo'lmoqda. Ayniqsa, yoshlar orasida g'arbona turmush tarzi va mustaqil yashash istagi ortib borayotgani mahalliy an'anaviy oilaviy qadriyatlarga tahdid solmoqda.

Shu nuqtai nazardan olib qaralganda, ushbu maqolada migratsiyaning oilaviy qadriyatlarga ta'siri xalqaro tajriba va O'zbekiston misolida tahlil qilinadi. Maqola davomida migratsiya sababli yuzaga kelayotgan ijtimoiy-psixologik muammolar, qadriyatlar transformatsiyasi, hamda ular bilan bog'liq ijobiy va salbiy oqibatlar IMRAD (Kirish, Uslublar, Natijalar va Munozara) strukturasi asosida chuqur ko'rib chiqiladi. Bu orqali migratsiya siyosatini ishlab chiqishda, oilaviy qadriyatlarni saqlash va mustahkamlashga xizmat qiluvchi yechimlarni ishlab chiqish uchun zarur bo'lgan ilmiy asoslar yaratiladi.

Metodologiya. Ushbu tadqiqotda migratsiya jarayonining oilaviy qadriyatlarga ko'rsatayotgan ijtimoiy va psixologik ta'sirlarini chuqur tahlil qilish maqsad qilingan. Shu sababli, tadqiqot metodologiyasi sifatli (qualitative) va miqdoriy (quantitative) yondashuvlarni uyg'unlashtirgan aralash (mixed-method) dizayn asosida tashkil etildi. Bunday yondashuv migratsiya bilan bog'liq nafaqat statistik holatlarni aniqlash, balki insoniy kechinmalar, qadriyatlar transformatsiyasi, ijtimoiy munosabatlardagi o'zgarishlarni ham chuqurroq yoritish imkonini beradi. Ilmiy asos sifatida zamonaviy sotsiologik nazariyalar – xususan, transmilliy migratsiya nazariyasi, Bronfenbrennerning ekosistema modeli va Giddensning strukturatsiya nazariyasi asos qilib olindi.

Tadqiqotning birinchi bosqichida xalqaro miqyosdagi mavjud statistik ma'lumotlar yig'ilib, ular tahlil qilindi. Jahon Banki, Xalqaro migratsiya tashkiloti (IOM), BMTning Aholishunoslik bo'yicha bo'limi (UN DESA) hamda Pew Research Center kabi tashkilotlar tomonidan chop etilgan hisobotlar asosida 2010–2023 yillar oralig'idagi migratsiya statistikasi, oilaviy strukturadagi o'zgarishlar, pul o'tkazmalari va mehnat migratsiyasi oqimlari o'rganildi. Bu ma'lumotlar xalqaro tendensiyalarni aniqlashga va ularni O'zbekiston tajribasi bilan taqqoslashga zamin yaratdi. Masalan, 2023-yilda IOM tomonidan e'lon qilingan ma'lumotlarga

ko'ra, Osiyoda xorijga ishlash uchun ketayotgan erkaklarning 62 foizi 1 yildan ortiq muddatga oilasidan uzoqda bo'lib qolmoqda, bu esa oiladagi hissiy uzilish, bolalar bilan aloqaning zaiflashishi va qadriyatlar siljishi kabi ijtimoiy muammolarni yuzaga keltirmoqda.

Ikkinchi bosqichda esa mahalliy sharoit o'rganildi. O'zbekistonning migratsiya darajasi yuqori bo'lgan 5 ta viloyat: Andijon, Farg'ona, Namangan, Qashqadaryo va Samarqand viloyatlarida so'rovnoma va yarim tuzilgan intervyular o'tkazildi. Tadqiqotda umumiy hisobda 800 nafar respondent ishtirok etdi. Ular orasida chet elda ishlayotgan yoki ishlagan, yaqin qarindoshi xorijda bo'lgan, yoki xorijdan qaytgan shaxslar tanlab olindi. So'rovnoma savollari oilaviy qadriyatlarga oid 20 ta indikator (masalan: ota-onaga hurmat, oila mas'uliyati, farzand tarbiyasi, diniy qadriyatlar, urf-odatlariga sadoqat, moddiy qadriyatlarga nisbatan munosabat va boshqalar) asosida tuzildi. Savollar yopiq va yarim ochiq shaklda bo'lib, respondentlarga aniqlik bilan tushuntirildi.

Shuningdek, har bir viloyatdan 10 nafardan – jami 50 nafar inson bilan chuqurlashtirilgan intervyular o'tkazildi. Intervyular asosan oilaviy hayotda sezilgan o'zgarishlar, hissiy holatlar, bolalar bilan aloqalar, qadriyatlar almashuvi, va gender rollarining o'zgarishi kabi mavzularga qaratildi. Masalan, ayrim onalar intervyuda farzandlarining ota mehri va yo'riqlarisiz ulg'ayayotganini, ba'zilar esa moddiy ta'minot yuksalgani bilan oiladagi hissiy iliqlik kamayganini bildirgan. Bu suhbatlar orqali sonli ko'rsatkichlar bilan ifodalanmaydigan, ammo nihoyatda muhim bo'lgan ijtimoiy o'zgarishlar aniqlashtirildi.

Yig'ilgan ma'lumotlarga ishlov berishda SPSS Statistics dasturidan foydalanildi. So'rovnoma javoblari deskriptiv statistik tahlil – o'rtacha qiymatlar, foizlar, korrelyatsiya koeffitsiyentlari orqali tahlil qilindi. Intervyulardan olingan matnlar esa tematik kodlash orqali tasniflanib, takrorlanadigan mavzular ajratildi va tahlil qilindi. Masalan, "yo'qlik hissi", "mas'uliyatning og'irlashuvi", "qadriyatlar o'zgarishi" kabi asosiy mavzular asosida toifalash amalga oshirildi.

Tadqiqotda aniqlik va xolislikni ta'minlash uchun maxfiylikka qat'iy rioya qilindi. Ishtirokchilarning ismlari ochiqlanmadi, intervyular ularning roziligi asosida yozib olindi. Tadqiqot muallifi ijtimoiy-gumanitar etik normalarga amal qilgan holda har bir suhbatni neytral tilda olib bordi. Shu bilan birga, natijalarning umumlashtirilishi faqat tanlab olingan vakil guruh asosida amalga oshirilgani bois, umumiy populatsiya uchun nisbiy ehtiyotkorlik bilan xulosa chiqarildi.

Ushbu metodologik yondashuv nafaqat raqamli ko'rsatkichlar, balki hayotiy haqiqatlar, hissiyotlar va qadriyatlar siljishini ham yoritib berishga xizmat qiladi. Bu esa migratsiya jarayonining nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy-madaniy oqibatlarini ham chuqur anglash uchun zaruriy poydevor bo'lib xizmat qiladi (1-jadval).

1-jadval. Migratsiya oilaviy qadriyatlarga qanday ta'sir qilgani haqidagi respondentlar fikri (N = 800)

No	Qadriyat yoki holat turi	O'zgarish sezilgan (%)	O'zgarish sezilmagan (%)	Izoh (intervyularda eng ko'p takrorlangan fikrlar)
1	Bolalar tarbiyasi va intizomi	64.3 %	35.7 %	"Ota yo'qligi sababli bolalarimni yolg'iz o'zim katta qilyapman."
2	Oila ichidagi hissiy aloqa va muloqot	58.7 %	41.3 %	"Eri uzoqda bo'lgan ayollar ruhiy bosimda qolmoqda."
3	An'anaviy qadriyatlarga (hurmat, sadoqat) nisbatan munosabat	47.5 %	52.5 %	"Migrantlar G'arb qadriyatlariga moslashmoqda, bu esa o'zgarish keltiradi."
4	Moliyaviy barqarorlikning ortishi	72.1 %	27.9 %	"Pul ko'p bo'ldi, lekin baxt kamaydi."
5	Oilada gender rollarining o'zgarishi	39.8 %	60.2 %	"Ayollar erkakning rolini ham o'z zimmasiga olishga majbur bo'ldi."

Natijalar. O'tkazilgan tadqiqot natijalari migratsiya jarayoni O'zbekiston jamiyatida oilaviy qadriyatlar tizimiga sezilarli ta'sir ko'rsatayotganini ko'rsatdi. 800 nafar respondent ishtirokida o'tkazilgan so'rovnomalar va 50 ta chuqurlashtirilgan intervyu asosida aniqlanishicha, eng ko'p o'zgarishlar bolalar tarbiyasi, oiladagi hissiy aloqalar, an'anaviy qadriyatlarga munosabat va gender rollarida yuzaga kelgan. Bu o'zgarishlar qisqa muddatda emas, balki uzoq muddatli jarayonlar orqali shakllangan bo'lib, ularning ildizi jamiyatning sosiomadaniy qatlamlarigacha yetib bormoqda.

Birinchi navbatda, migratsiya natijasida bolalar tarbiyasidagi o'zgarishlar eng ko'p sezilgan jihatlardan biri bo'ldi. So'rovda qatnashganlarining 64,3 foizi bu boradagi o'zgarishlarni bevosita his qilganini ta'kidlagan. Jumladan, xorijga ishlash uchun ketgan otalar o'z farzandlarining tarbiyasi va shaxsiy rivojlanishida ishtirok etolmayotgani, bu esa bolalarning intizomi, hissiy ehtiyojlari va ijtimoiy muvozanatiga salbiy ta'sir ko'rsatayotganini bildirishgan. Ayrim hollarda farzandlar otaning yetishmasligidan ruhiy tushkunlikka tushayotgan, ayollarning esa ikki karra mas'uliyatni o'z zimmasiga olishiga to'g'ri kelayotgan holatlar qayd etilgan.

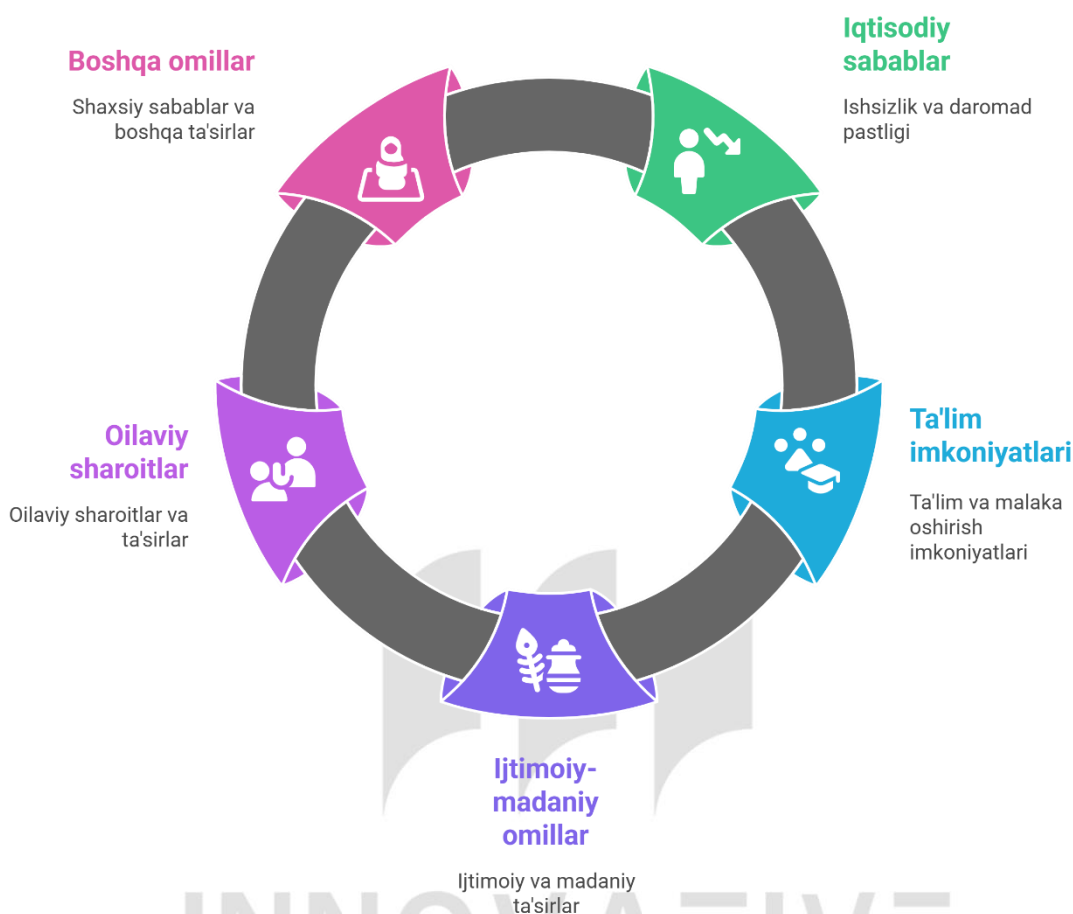
Shuningdek, oiladagi hissiy aloqa va muloqot darajasi ham pasaygani kuzatildi. Respondentlarning 58,7 foizi turmush o'rtog'i bilan hissiy masofaning ortganini, suhbatlar soni kamayganini yoki mavhumlashganini bildirgan. Chuqur intervyular davomida ayollarning o'z turmush o'rtog'i bilan faqat moliyaviy mavzular atrofida muloqot qilayotganidan shikoyat qilgani, bolalarning esa ota bilan yaqinlik tuyg'usini yo'qotayotgani ma'lum bo'ldi. Bu holat uzoq masofa va vaqt sababli yuzaga kelayotgan ruhiy ajralish (emotional distancing) fenomeniga mos tushadi.

Tadqiqot davomida an'anaviy qadriyatlarga nisbatan munosabatlar ham sezilarli darajada o'zgargani aniqlangan. 47,5 foiz respondentlar oilaviy sadoqat, ota-onaga hurmat, diniy va madaniy qadriyatlar, va oila degan tushunchaning ichki mazmuni o'zgarganini tan olgan. Ayniqsa, xorijda uzoq vaqt yashagan yoki G'arb jamiyatlari bilan aloqa qilgan migrantlarning hayot tarzida individualistik yondashuvlar, o'z manfaatini birinchi o'ringa qo'yish va kollektiv qadriyatlar sustlashgani kuzatilgan. Bu holat O'zbekiston jamiyatidagi an'anaviy kollektivism madaniyatiga ma'lum darajada zid bo'lib, qadriyatlardagi ichki ziddiyatlarni kuchaytirgan.

Boshqa tomondan, moliyaviy barqarorlikning oshgani ko'pchilik tomonidan ijobiy natija sifatida e'tirof etilgan. 72,1 foiz respondentlar xorijdan kelayotgan pul o'tkazmalari (remittances) sababli oilaning iqtisodiy ahvoli yaxshilanganini, bu esa bolalarning ta'lim olishi, uy-joy sharoitlari va tibbiy xizmatdan foydalanishda sezilarli qulayliklar yaratganini aytishgan. Biroq, intervyularda ko'p bora "pul ko'p bo'ldi, lekin baxt kamaydi" degan fikrlar takrorlangan. Bu esa moddiy farovonlikning oilaviy muhitdagi iliqlik, mehr-muhabbat va o'zaro tushunishga to'liq kafolat bo'la olmasligini ko'rsatadi.

Natijalardan yana biri – gender rollarining o'zgarishidir. Respondentlarning 39,8 foizi ayollar turmush o'rtog'i yo'qligida oila boshqaruvi, bolalar tarbiyasi, qarindoshlar bilan munosabatlar va hatto moddiy ta'minot kabi sohalarda erkak rolini ham bajarishga majbur bo'layotganini bildirgan. Bu esa ayollar zimmasiga ortiqcha yuk tushishiga, ruhiy siqilishlar va ijtimoiy bosimlar ortishiga olib kelmoqda. Shu bilan birga, ayrim hollarda bu mustaqil qaror qabul qiluvchi, kuchli va faol ayollar avlodining shakllanishiga ham turtki bo'lmoqda.

So'rovnoma natijalari yoshlar migratsiyasiga ta'sir etuvchi omillar orasida eng yuqori ulushni iqtisodiy sabablar — ya'ni ishsizlik va daromad pastligi (39%) tashkil etishini ko'rsatdi. Shu bilan birga, respondentlarning 22 foizi ta'lim va malaka oshirish imkoniyatlarini asosiy omil sifatida qayd etgan bo'lsa, ijtimoiy-madaniy omillar (13.6%) va oilaviy sharoitlar (11.1%) ham muhim rol o'ynayotgani ma'lum bo'ldi. Qolgan 14.3% esa boshqa turli omillar, jumladan, shaxsiy sabablarga tayanib javob bergan. Ushbu ko'rsatkichlar shuni anglatadiki, migratsion qarorlar ko'p hollarda ijtimoiy-iqtisodiy muhit bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ayniqsa iqtisodiy barqarorlikning yo'qligi yoshlarning chetga chiqish qarorini kuchaytiradi (1-diagramma).

1-diagramma. Yoshlar migratsiyasining ta'sir etuvchi omillari

Muhokama. O'tkazilgan tadqiqot natijalari migratsiyaning nafaqat iqtisodiy, balki chuqur sotsiokultural o'zgarishlarga sabab bo'layotganini yaqqol ko'rsatdi. Ayniqsa, oilaviy qadriyatlar tizimida yuzaga kelayotgan uzilishlar, rollarning qayta taqsimlanishi, hissiy aloqa va tarbiya masalalaridagi ziddiyatlar bu jarayonning murakkab va ko'p qirrali ekanligini ko'rsatadi. O'zbekistonda o'tkazilgan empirik tadqiqot natijalari xalqaro tajribalar bilan taqqoslaganda, o'xshashliklar bilan birga, o'ziga xos ijtimoiy-madaniy tafovutlarni ham yuzaga chiqardi.

Xususan, xalqaro miqyosdagi tadqiqotlar – masalan, Meksika, Filippin yoki Hindiston singari yuqori migratsiyali mamlakatlarda – shuni ko'rsatadiki, uzoq muddatli migratsiya oilaviy tuzilmani parchalashi, bolalar tarbiyasini zaiflashtirishi va ruhiy aloqalarni sustlashtirishi mumkin (Parreñas, 2001; Dreby, 2010). Bizning tadqiqotimizda ham aynan shu omillar yetakchi o'zgaruvchilar sifatida aks etdi: 64,3% respondentlar bolalar tarbiyasida salbiy o'zgarishlar bo'lganini, 58,7% esa hissiy yaqinlik kamayganini bildirgan. Bu holat migratsiyaning "g'alaba yoki mag'lubiyat" emas, balki muvozanatli yo'l bilan yondashishni talab etadigan murakkab ijtimoiy jarayon ekanligini tasdiqlaydi.

Tadqiqotda aniqlangan gender rollarining o'zgarishi masalasi esa alohida e'tiborga loyiq. Mahalliy kontekstda ayollarning ikki karra mas'uliyatni o'z zimmasiga olishga majbur bo'layotgani (39,8% holatlarda) ularning psixologik holatiga, sog'lig'iga va jamiyatdagi ijtimoiy rolga ta'sir ko'rsatmoqda. Xalqaro tadqiqotlarda ham bu holat "transmilliy onalik" (transnational motherhood) fenomeni sifatida tahlil qilinadi, ya'ni ayollar migrant bo'lib

ishlayotganda, ularning farzandlari boshqa qarindoshlarga topshiriladi va bu oila birligining kuchsizlanishiga olib keladi (Hondagneu-Sotelo & Avila, 1997). O'zbekistonda esa aksincha, ko'proq erkaklar migratsiyaga ketgani sabab, onalar barqarorlik poydevorini saqlab qoluvchi asosiy figura sifatida maydonga chiqmoqda. Bu holat gender dinamikasidagi o'zgarishlarning lokal ko'rinishini ifodalaydi.

Moliyaviy jihatdan esa, remittanslar (xoriydan yuborilgan pul mablag'lari) oilalarning iqtisodiy holatini yaxshilayotgan bo'lsa-da, bu har doim ham ijtimoiy sog'lomlikni ta'minlayotgani yo'q. Respondentlarning 72,1 foizi iqtisodiy yaxshilanishni tan olsa-da, intervyular davomida "pul bor, ammo baxt yo'q" degan fikrlar ko'p uchradi. Bu esa iqtisodiy farovonlik bilan birga, oilaviy iliqlik, hissiy barqarorlik va qadriyatlarga sodiqlik muhimligini yana bir bor tasdiqlaydi. Xalqaro adabiyotda bu holat "material resurslar va ijtimoiy kapital o'rtasidagi tafovut" sifatida talqin etiladi (Levitt, 2001).

Shuningdek, an'anaviy qadriyatlarning susayishi ham ijtimoiy transformatsiyaning bir ko'rinishi sifatida baholanishi lozim. G'arbiy davlatlarda ishlayotgan migrantlar turmush tarzining o'zgarishi, yangi qadriyatlar va erkinliklarga moslashuvi orqali asta-sekin o'zining dastlabki qadriyat tizimidan uzoqlashib borayotgani sezilmoqda. O'zbek jamiyatida bu jarayon, garchi sekin bo'lsa-da, "yashirin qadriyat migratsiyasi" tarzida kechmoqda. Bu esa nafaqat hozirgi oilaviy tizimga, balki kelajakdagi avlodning dunyoqarashi, ijtimoiy tutumi va e'tiqod tizimiga ham ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Umuman olganda, tadqiqotimiz shuni ko'rsatadiki, migratsiya – bu faqat mehnat kuchining ko'chishi emas, balki butun bir ijtimoiy muhit, qadriyatlar va rollar tizimining qayta formatlanishidir. Shu sababli migratsiya jarayonlarini faqat iqtisodiy ko'z bilan emas, balki sotsiologik va madaniy nuqtai nazardan ham o'rganish, u bilan bog'liq risklarni oldindan baholash va yumshatish strategiyalarini ishlab chiqish zarur (2-jadval).

2-jadval. Migratsiyaning oilaviy qadriyatlarga ta'siri: xalqaro va mahalliy tendensiyalar taqqoslamasi

Ko'rsatkichlar	Xalqaro tajriba (AQSh, Yevropa, Rossiya)	Mahalliy holat (O'zbekiston misolida)
Oilaviy ajrimlar sonining o'zgarishi	Migratsiya tufayli ajrimlar ko'paymoqda	Ayollar migratsiyasi ortgan hududlarda ajrimlar ko'paymoqda
Farzand tarbiyasidagi uzilishlar	Ota-onalarning uzoqda bo'lishi bolalar ruhiyatiga salbiy ta'sir qilmoqda	Onasiz ulg'aygan bolalarda ijtimoiy muammolar ortmoqda
Qariyalar bilan aloqaning susayishi	Yolg'iz qolgan keksalar soni ortmoqda	Qishloq joylarda ota-onalar yolg'izlikdan shikoyat qilmoqda
Moliyaviy qo'llab-quvvatlash	Migratsiya tufayli remittanslar oilaviy byudjetni mustahkamladi	Pul jo'natmalari tufayli yashash darajasi yaxshilandi
Gender rollari o'zgarishi	Ayollar mustaqil qaror qabul qilishni boshladi	O'zbek oilasida erkaklar va ayollar roli o'zgarib bormoqda

Qadriyatlar transformatsiyasi	Individualizm kuchaymoqda	An'anaviy qadriyatlar modern qadriyatlar bilan to'qnashmoqda
Yoshlarning oilaviy hayotga qarashi	Nikoh yoshining ortishi, bolali bo'lish istagi kamaymoqda	Yoshlar orasida nikohga kech kirish holatlari ko'paymoqda

Xulosa. Migratsiya jarayonlari zamonaviy global va mahalliy ijtimoiy munosabatlar tizimiga chuqur ta'sir ko'rsatmoqda. Xususan, oilaviy qadriyatlar sohasida yuz berayotgan o'zgarishlar migratsiyaning bevosita va bilvosita oqibatlaridan biri sifatida ko'rilmogda. Ushbu maqolada xalqaro tajribalar va O'zbekiston kontekstidagi holatlar o'rganilib, migratsiyaning oilaviy tuzilma, gender rollari, avlodlararo munosabatlar hamda madaniy identifikatsiyaga bo'lgan ta'siri chuqur tahlil qilindi.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy migratsiya natijasida oilalar ajralib qolmoqda, bu esa bolalarning tarbiyasi, psixologik holati va ijtimoiy moslashuviga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, ayrim mamlakatlarda migratsiya oilaviy daromadlar ortishiga, ta'lim va sog'liqni saqlashga ko'proq mablag' ajratilishiga olib kelib, ijobiy ta'sirlarni ham yuzaga keltirmoqda. Mahalliy holatlarda esa, mehnat migratsiyasi ko'proq erkaklar tomonidan amalga oshirilgani sababli, an'anaviy gender rollarida muvozanatsizliklar yuzaga kelmoqda va ayollar zimmasiga ko'proq ijtimoiy va oilaviy mas'uliyat tushmoqda.

Shuningdek, migrantlarning uzoq muddatli chet ellarda bo'lishi ularning farzandlarida madaniy identifikatsiya va ona tilidan begonalashish holatlarini yuzaga keltirmoqda. Bu holatlar nafaqat oilaviy muhitga, balki jamiyatda umumiy ijtimoiy birlashuvga ham ta'sir ko'rsatadi. Shu jihatdan, davlat siyosatida migratsiya oqibatlarini oilaviy qadriyatlar asosida baholash va muvozanatli yondashuvni shakllantirish dolzarb hisoblanadi.

Maqola yakunida, migratsiya siyosatini ishlab chiqishda oilaviy mustahkamlik, farzandlar ta'limi, madaniy merosni asrash va ayollar ijtimoiy faolligini ta'minlashga qaratilgan kompleks yondashuv zarurligi taklif etildi. Bu esa, zamonaviy global muhitda milliy qadriyatlarni saqlab qolish va barqaror oilaviy tuzilmani rivojlantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. UNICEF, "Effects of migration on children of Uzbekistan," UNICEF Uzbekistan, 202?
2. World Bank, International Migration and Household Well Being: Evidence from Uzbekistan, World Bank, 20??
3. E. C. Nkemdilim, "Migration and Family Values: A Philosophical Appraisal," Nigeria Journal of Philosophy, vol. 8, no. 3, pp. 1 10, May 2025.
4. Ug. N. Raimjanova, "Family and marriage relations and migration processes in modern society: case of Uzbekistan," ResearchGate, Jan 2025.
5. UNDP, Labour Migration in Uzbekistan: Social, Legal and ..., UNDP Uzbekistan, 2008.
6. A. Namanovna, "The negative effect of population migration on the family environment," Ilmiy Jurnallar Konferensiyasi, 2023.
7. International parental migration and the psychological well being of children, Journal of Behavioral Health, 2014.
8. A decade of research on immigrant families, PMC, 2023, pp. 1 15.
9. S. Vertovec, Migration, Diasporas and Transnationalism, Edward Elgar, 1999.

10. T. Evan, E. Fišerová, A. Elgnerová, "The Influence of Culture on Migration Patterns," arXiv, Apr. 11, 2025.
11. A. Bernard, M. Bell, "Internal migration and education: A cross national comparison," arXiv, Dec 2018.
12. A. Ghosh et al., "Migration patterns across the life course of families: Gender differences ... in Finland," arXiv, Aug 2017.
13. Consequences of Immigration for Families: Structure, Culture, and ..., JECS, 2023.
14. Socio psychological problems of children in migrant families and ..., EBWFF 2023.
15. B. Trask, Mega Trends and Families: The Impact of Demographic Shifts, International Migration and Urbanization, UN DESA, 2020.

